

ابراہیم بن ہاشم؛
بازخوانی فرایند انتقال حدیث کوفہ بہ
قم، گمانہ ہائے وثاقت

سید علی رضا حسینی شیرازی

سرشناسه: حسینی شیرازی، سید علی رضا، ۱۳۳۹-

عنوان و نام پدیدآور: ابراهیم بن هاشم؛ بازخوانی فرایند انتقال حدیث کوفه به قم، گمانه های وثاقت؛

سید علی رضا حسینی شیرازی

مشخصات نشر: قم: رود آبی، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۳۲۰ ص.

فروست: نشر رود آبی، ۱۱: تاریخ؛ ۲.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۲۸۲-۷-۸.

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۱۲-۳۲۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: قمی، ابراهیم بن هاشم، قرن ۳ ق

موضوع: محدثان شیعه--عراق--کوفه--نقد و تفسیر

موضوع: Hadith (Shiites)-- Authorities --Iraq -- Kufah -- Criticism and interpretation

رده بندی کنگره: BP120

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۱

شماره کتاب شناسی ملی: ۷۵۹۱۷۷۵

وضعیت رکورد: فیبا

ابراهیم بن هاشم؛ بازخوانی فرایند انتقال حدیث کوفه به قم، گمانه های وثاقت

نویسنده: سید علی رضا حسینی شیرازی

ناشر: نشر رود آبی

چاپ: زیتون

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۵۰۰

بها: ۷۵۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی: قم - خیابان معلم - مجتمع ناشران - شماره ۵۳۸

ایمیل: Brforyou@gmail.com

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۶۵۵۰ / ۰۹۸-۹۱۰۰۱۲۲۲۹۶

نشر رود آبی

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به نشر رود آبی است.

فهرست مطالب

دیاچه ۱۳

پیش درآمد	۲۱
الف) معرفی «ابراهیم بن هاشم» از نگاه منابع متقدم	۲۱
میزان حضور در منابع حدیثی	۲۴
تفکیک نقش طریقی و استقلالی راویان	۲۵
ب) بایستگی سخن از حوزه‌های حدیثی	۲۶
چرایی سخن از حوزه‌های حدیثی	۲۹
الف) شناخت بازه زمانی حیات حوزه حدیثی	۲۹
ب) شناخت قواعد دریافت و انتقال روایت و میزان پای‌بندی به آنها	۳۰
ج) شناخت گروه‌ها، گرایش‌ها و افراد شاخص و تأثیرگذار در یک حوزه	۳۰
د) رابطه یک حوزه حدیثی با دیگر حوزه‌ها	۳۱
تقریر محل نزاع	۳۲
الف) راستی‌آزمایی ادعا	۳۲
ب) واکاوی مفهومی عبارت	۳۳

فصل ۱:

شکل‌گیری نظریه و سیر تطور و دگرگونی دیدگاه‌ها ۳۵

شکل‌گیری نظریه	۳۷
قرن دهم: برداشت مدح و حُسن حال	۳۸
قرن یازدهم: دلالت برواقت	۳۸
قرن دوازدهم: استدلال کلی بر چگونگی دلالت برواقت	۴۱
قرن سیزدهم: بررسی دلالت فقرات «أَوَّلَ مَنْ نَشَرَ» و تبیین دلالت آن برواقت	۴۳
قرن چهاردهم: ورود استدلال به وثاقت برپایه «أَوَّلَ مَنْ نَشَرَ»، به دائرة المعارف‌ها	۴۴
اواخر قرن چهاردهم و عصر حاضر: تشکیک در تقدّم ابراهیم بن هاشم	۴۵
تطور دیدگاه‌ها، در یک نگاه	۴۹

مقدمه اول: تخمین محدوده حیات (تولد و وفات).....	۵۳
۱. منابع حدیثی.....	۵۴
۲. توجه به سال وفات استادان، شاگردان و راویان هم طبقه.....	۵۵
الف) سال وفات استادان ابراهیم بن هاشم.....	۵۵
ب) سال وفات راویان هم طبقه ابراهیم بن هاشم.....	۵۶
ج) سال وفات شاگردان ابراهیم بن هاشم.....	۵۷
مقدمه دوم: تبیین طبقه روایی ابراهیم بن هاشم.....	۵۹
مؤلفه های طبقه شناختی ابراهیم بن هاشم.....	۶۰
الف) ملاقات و روایت مستقیم از امام رضا <small>علیه السلام</small>	۶۱
ب) روایت از امام جواد <small>علیه السلام</small>	۶۱
ج) شاگردی و روایت از یونس بن عبدالرحمن.....	۶۲
د) شاگردی و روایت ابراهیم از حقاقد بن عثمان.....	۶۳
بازسازی و ترسیم واقعه نشر حدیث کوفیان در قم توسط ابراهیم.....	۶۴
الف) مراد از «حدیث الکوفیین».....	۶۴
۱. حدیث.....	۶۵
۲. الکوفیین.....	۶۶
یک، محدثان کوفی تبار (مشایخ مستقیم یا با واسطه ابراهیم بن هاشم).....	۶۶
دو، همه مشایخ مستقیم ابراهیم بن هاشم.....	۶۷
سه، مشایخ مستقیم ساکن در کوفه.....	۶۷
چهار، کتاب های حدیثی منتشر شده در کوفه.....	۶۸
ب) ارزیابی استحکام عبارت «اصحابنا یقولون».....	۶۹
ج) تخمین سال هجرت و نشر حدیث کوفیان در قم.....	۷۱
دو فراز پایانی.....	۷۶

۷۶.....	فراز نخست: تردید در مهاجرت به قم
۷۶.....	نکته یک: انحصار رابطه روایی کلینی با ابراهیم، در علی بن ابراهیم
۷۹.....	الف) سعد بن عبدالله اشعری
۷۹.....	ب) عبدالله بن جعفر جمیری
۸۰.....	ج) محمد بن حسن صفار
۸۳.....	نکته دو: بازتاب نیافتن واکنش حوزه حدیثی قم به مهاجرت ابراهیم بن هاشم
۸۸.....	نکته سوم: نقش نداشتن ابراهیم بن هاشم در تحدیث گسترده آثار
۸۹.....	طریق نخست، محمد بن جعفر بن احمد بن بطة
۸۹.....	طریق دوم، احمد بن محمد بن یحیی العطار
۹۰.....	طریق سوم، علی بن احمد بن محمد بن ابی جید
۹۲.....	طریق چهارم، محمد بن علی بن حسین بن بابویه (شیخ صدوق)
۹۴.....	طریق پنجم، احمد بن محمد بن حسن بن ولید
۹۴.....	جمع بندی طرق پنج گانه قمی
۹۹.....	دو مجموعه دیگر
۹۹.....	مجموعه اول: ابراهیم بن هاشم در طرق غیر قمی منابع فهرستی
۱۰۲.....	مجموعه دوم: ابراهیم در مشیخه کتاب من لایحضره الفقیه
۱۱۲.....	طرح یک پرسش
۱۱۴.....	فراز دوم: ابراهیم، یک راوی ناشناخته

فصل ۳:

۱۲۵.....	راستی آزمایی پیشگامی «ابراهیم بن هاشم» در نشر حدیث کوفیان در قم
۱۲۸.....	گروه اول: راویان پیش از ابراهیم بن هاشم
۱۲۸.....	۱. عمران و عیسی فرزندان عبدالله بن سعد اشعری
۱۳۲.....	۲. محمد بن خالد برقی
۱۳۶.....	گروه دوم، راویان هم عصر و هم طبقه ابراهیم بن هاشم
۱۳۶.....	۳. حسین بن سعید بن حماد اهوازی
۱۴۱.....	۴. احمد بن محمد بن عیسی اشعری قمی

- تخمین محدوده زندگی احمد بن محمد بن عیسی ۱۴۱
- تخمین سال انتقال احادیث کوفه به قم، توسط احمد ۱۴۲
- نقش پُررنگ احمد در انتقال کتاب‌های حدیثی شیعه ۱۴۴
۵. احمد بن محمد بن خالد برقی ۱۴۷
- «اول من نشر حدیث الکوفیین بقم»؛ عبارتی دور از واقعیت‌های تاریخی ۱۴۹
- فصل ۴:

- واکاوی مفهومی «اول من نشر» ۱۵۱
- نکته اول، تلقی برداشت‌کننده، از مفهوم وثاقت ۱۵۵
- نکته دوم: نقش طریقی و استقلالی ۱۵۷
- فراز نخست: تعیین نقش و حیثیت روایی ابراهیم بن هاشم ۱۵۹
- فراز دوم: برداشت توثیق از عملکرد محدثان قمی، در بوته نقد ۱۵۹
- فراز سوم: ارزیابی ادعای استقبال حوزه قم، از ابراهیم بن هاشم ۱۶۱
۱. استقبال از تألیفات ابراهیم بن هاشم ۱۶۱
۲. استقبال از آثار حدیثی منتقل شده توسط وی ۱۶۸
- برایند آن چه گذشت ۱۷۱
- فصل ۵:

- ارزیابی گمانه‌های توثیق ابراهیم بن هاشم ۱۷۵
- پیش درآمد ۱۷۷
- گونه‌شناسی توثیق خاص ۱۷۸
- راهکار اول: بهره‌گیری از الفاظ صریح در افاده وثاقت (ثقة) ۱۷۸
- راهکار دوم: بهره‌گیری از الفاظ ظاهر در افاده وثاقت ۱۷۹
- راهکار سوم: بهره‌گیری از فضای عمومی ترجمه رجالی، بدون ۱۸۰
- راهکار چهارم: بهره‌گیری از فضای عمومی ترجمه رجالی، به انضمام ۱۸۰
- ورود قواعد عمومی در توثیق راویان ۱۸۰
۱. جمع‌آوری قرینه‌ها، به هدف اثبات توثیق و اعتماد به راوی؛ ۱۸۱
۲. ایجاد قواعد عمومی توثیق راویان (توثیقات عام) ۱۸۲

